

30 octombrie 2020

DECLARAȚIE

CONSTATĂRILE ÎNAINTE DE ALEGERILE PREZIDENȚIALE DIN 1 NOIEMBRIE 2020

Coaliția civică pentru Alegeri Libere și Corecte, care acționează solidar pentru a contribui la dezvoltarea democrației în Republica Moldova prin promovarea alegerilor libere și corecte în conformitate cu standardele ODIHR (OSCE), ale Consiliului Europei și ale instituțiilor specializate afiliate acestuia, prezintă principalele constatări privind desfășurarea procesului electoral pentru alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020:

Cadrul legal electoral lacunar și cu prevederi problematice

Legislația electorală aplicată la aceste alegeri nu a fost îmbunătățită în corespundere cu adresele Curții Constituționale din 2016 și recomandările misiunilor naționale de observare a alegerilor, ale OSCE/ODIHR și ale Comisiei de la Veneția. Mai multe prevederi problematice privind sancționarea transportării organizate a alegătorilor, a discursului de ură și instigare la discriminare, implicării cultelor religioase în campania electorală, dar și cele privind aplicarea mecanismului de soluționare a contestațiilor și litigiilor electorale au rămas nesoluționate. Campania electorală a scos în evidență și aspecte problematice, care sunt reglementate ambiguu sau chiar deloc de cadrul legal existent și care nu asigură o egalitate de șanse pentru toți candidații la președinție. Este vorba de mecanismul de suspendare a Președintelui Republicii Moldova pentru participarea în campania electorală, legalitatea susținerii de către un partid politic a unui candidat independent, temeiurile de refuz pentru deschiderea unui cont bancar pentru un grup de inițiativă sau concurent electoral. Considerăm că Circulara CEC prin care a limitat finanțarea campaniei electorale de către partidele politice și blocurile electorale care au desemnat candidați în alegeri, este una neîntemeiată și excesivă. În același timp, decizia CEC privind combaterea transportării organizate a alegătorilor va permite reducerea încălcărilor de acest gen atestate la scrutinele electorale precedente.

Înregistrarea prealabilă a alegătorilor marcată de un activism sporit, dar și de suspiciuni de fraudare a sistemului

În raport cu alegerile parlamentare din 2019, numărul înregistrărilor prealabile ale cetățenilor moldoveni care doresc să voteze peste hotare în ajunul alegerilor prezidențiale din 2020 a crescut de circa 2,5 ori, de la 24.125 înregistrări prealabile în 2019 la 60.035 – în septembrie 2020. Cea mai mare creștere a numărului de înregistrări prealabile a fost înregistrată în cazul Federației Ruse – de aproape 11 ori. Comparativ cu alte state, care la fel au înregistrat solicitări sporite de înregistrare prealabilă, în cazul Federației Ruse a fost atestată o creștere improprie, fapt care a generat suspiciuni de înregistrare concertată. În cazul înregistrării prealabile a cetățenilor din regiunea transnistreană, constatăm o implicare scăzută, cu 59 de înregistrări. Cu referire la suspiciunile de fraudare a înregistrărilor prealabile, în special din Federația Rusă, atestăm inacțiunea organelor de drept în vederea cercetării acestor cazuri și informarea publicului despre rezultatele investigațiilor.

Constituirea secțiilor de votare peste hotare și din regiunea transnistreană respectă principiul reprezentativității, dar a fost marcată de speculații și suspiciuni

Repartizarea secțiilor de votare peste hotare s-a făcut în baza unei metodologii care acordă pondere egală tuturor criteriilor stabilite de cadrul legal. La început, procesul de constituire a secțiilor de votare a fost unul mai puțin transparent, fapt care a provocat speculații și suspiciuni din partea mai multor actori ai procesului electoral. Prin actul de constituire, CEC a informat părțile interesate despre etapele procesului de constituire, formula de calcul utilizată, riscurile determinate de evoluția epidemiologică etc.

www.alegeliber.md - **Coaliția civică pentru Alegeri Libere și Corecte** este o entitate permanentă, benevolă, constituită din 34 organizații obștești din Republica Moldova cu scopul de a contribui la dezvoltarea democrației în Republica Moldova prin promovarea și desfășurarea alegerilor libere și corecte în conformitate cu standardele ODIHR (OSCE), ale Consiliului Europei și a instituțiilor specializate afiliate acestuia.

În cazul secțiilor de votare deschise pentru regiunea transnistreană, majoritatea au fost amplasate geografic în apropiere de punctele de trecere. Mai multe primării au refuzat deschiderea secțiilor de votare în localitățile lor, invocând riscuri suplimentare pentru răspândirea infecției COVID-19. Deși CEC nu are obligația legală să consulte administrația publică locală la deschiderea secțiilor de votare pentru alegătorii din stânga Nistrului, CEC putea să asigure o comunicare mai activă și amiabilă pentru prevenirea situațiilor conflictuale, care au apărut.

Reducerea numărului de observatori și cazuri de obstrucționare a activității de observare

Comparativ cu scrutinul parlamentar din 24 februarie 2019, numărul observatorilor naționali a scăzut cu 45%, iar a celor internaționali – cu 60%. În situația respectivă, CEC a eșuat să revină la monitorizarea video a procesului electoral pe tot parcursul zilei votării. Decizia respectivă ar fi putut spori gradul de transparență a procedurilor electorale din ziua alegerilor și contribui la prevenirea sau la probarea eventualelor încălcări. În circa 20% (184) din secțiile vizitate, observatorilor Promo-LEX le-a fost limitat accesul la listele electorale ce conțin datele depline ale alegătorilor.

Utilizarea resurselor administrative în campania electorală

Observatorii Promo-LEX au identificat multiple cazuri de utilizare a resurselor administrative. Majoritatea dintre ele se referă la asumarea meritelor pentru activități efectuate pe bani publici, dar și implicarea funcționarilor publici în activități de agitație electorală în timpul orelor de lucru sau în perioada concediilor solicitate pe durata campaniei electorale. Igor Dodon este candidatul în folosul căruia cel mai des au fost utilizate resursele administrative. Au fost atestate numeroase cazuri când reprezentanți ai PSRM, partidul care nu și-a desemnat candidatul la alegerile prezidențiale, au participat în campania candidatului Igor Dodon.

Implicarea cultelor religioase, cazuri izolate de oferire a cadourilor electorale și de intimidare a candidaților

Observatorii Promo-LEX au raportat cazuri izolate ce pot fi calificate drept cadouri cu tentă electorală sau corupere a alegătorilor, cel puțin nouă cazuri de intimidare a candidaților sau vandalizare a materialelor publicitare ale acestora. În cazurile de implicare a cultelor religioase în campanie, cel mai frecvent beneficiar a fost Igor Dodon.

Utilizarea discursului de ură și instigare la discriminare

Pe parcursul campaniei au fost observate peste 120 de cazuri de utilizare a discursului de ură, instigare la discriminare și a mesajelor sexiste de către candidați, politicieni, lideri de opinie, jurnaliști și cetățeni. Renato Usatîi a fost concurentul electoral care a utilizat cel mai frecvent asemenea mesaje.

Litigii și contestații electorale nesoluționate

Majoritatea litigiilor electorale nu au avut finalitate, iar contestațiile depuse în instanțele de judecată nu au fost examinate în fond și au fost declarate inadmisibile. Omisiunea Parlamentului de a ajusta prevederile Codului electoral privind depunerea, examinarea și soluționarea contestațiilor electorale la prevederile Codului administrativ, a dus la situația că actorii procesului electoral actorii procesului electoral au fost limitați în dreptul de contestare a acțiunilor contracandidaților săi și practic privați de dreptul la un recurs efectiv.

Finanțarea campaniei electorale rămâne puțin transparentă.

Niciun grup de inițiativă sau concurent electoral nu a raportat cheltuieli pentru activitatea colectorilor de semnături, agitatorilor și voluntarilor, dar nici nu declară serviciile acestora drept donații materiale. Potrivit estimărilor Promo-LEX, candidații care nu au fost înregistrați împreună cu concurenții electorali nu au reflectat cheltuieli de campanie de peste 5 mln de lei.

Campania electorală s-a desfășurat cu ignorarea măsurilor de prevenire COVID-19

CEC a întreprins măsuri constante ca să pregătească desfășurarea în condiții sigure a campaniei electorale și a procesului de votare, prin procurarea de măști, mănuși și dezinfectat pentru funcționarii electorali. În

aceiași timp, atestăm că o bună parte a organelor electorale ignoră cerințele privind măsurile de protecție în context pandemic, la fel ca și mai mulți concurenți electorali și staff-urile lor electorale în cadrul activităților de campanie. Prin nerespectarea măsurilor anti-Covid-19 impuse de către Comisia Națională Extraordinară în Sănătate Publică, concurenții electorali au dat dovadă de iresponsabilitate și lipsă de respect față de alegători, au promovat modele de comportament sfidător față de măsurile întreprinse de autorități în combaterea infecției Covid-19 și au generat riscuri suplimentare de răspândire a infecției în rândul populației.

Mass media a reflectat într-un mod dezechilibrat campania electorală, fără a informa publicul despre procedurile de vot

Cu unele excepții, mass media a avut un comportament părtinitor în perioada electorală și în timpul campaniei electorale, a reprezentat într-un mod dezechilibrat concurenții electorali și nu a asigurat informarea complexă a publicului despre procesul electoral și modalitatea de exercitare a dreptului la vot. Protagonisti ai materialelor jurnalistice au fost preponderent candidații electorali, cu o discrepantă majoră dintre Igor Dodon și ceilalți candidați, administrația publică centrală și locală, și mai puțin CEC. Patru posturi TV din cele zece monitorizate de CALC au prezentat într-un mod relativ echilibrat și neutru toți candidații la președinție. Alte patru posturi TV au tratat diferențiat candidații, urmărind și reflectând amplu activitățile de campanie ale unor candidați și ignorând campania electorală a celorlalți candidați. Două posturi au avut o politică editorială ușor dezechilibrată în favoarea unor candidați electorali. Consiliul Audiovizualului, autoritatea de reglementare în audiovizual, nu a luat decizii adecvate și prompte pentru a asigura reflectarea corectă și echidistantă a candidaților de către toți radiodifuzorii.

În cazul mass mediei online, cu puține excepții, redacțiile și-au manifestat deschis simpatiile electorale printr-un comportament editorial părtinitor și prezentarea dezechilibrată a concurenților electorali, în articole nu s-a făcut distincția dintre fapte și opinii. Cele mai multe materiale au fost documentate insuficient, iar în cazul acuzațiilor nu a fost oferit dreptul la replică. Câteva portaluri au avut o politică editorială concertată, axată pe promovarea masivă și plasarea în context pozitiv a candidatului Igor Dodon, pe de o parte, și discreditarea, etichetarea și plasarea în context negativ a candidatei Maia Sandu. Constatăm că în presa online a fost plasată multă publicitate electorală nemarcată corespunzător.

Totodată, toate instituțiile media monitorizate au promovat un puternic dezechilibru de gen în materialele lor pe durata campaniei electorale.

Discriminarea persoanelor cu dizabilități

Persoanele cu dizabilități s-au confruntat cu bariere de accesibilitate fizică și informațională. Peste 70% din secțiile de votare sunt inaccesibile pentru persoanele cu dizabilități locomotorii, iar numărul secțiilor de votare accesibile sunt sub 1%. Majoritatea concurenților electorali nu au elaborat și difuzat materiale în formate accesibile pentru persoane cu dizabilități (audio, Braille, audiodescripție, traducere în limbajul mimico-gestual, „ușor de citit - ușor de înțeles”), cu excepția unui concurent electoral care a publicat platforma electorală în sistem Braille. Cea mai complicată situație este semnalată în cazul persoanelor cu dizabilități intelectuale și psiho-sociale din instituțiile rezidențiale, unde în contextul situației epidemiologice a fost stabilit regimul de carantină, fiind restricționate și contactele cu membrii familiei.

Constatările evidențiate relevă că procesul electoral se desfășoară cu aplicarea selectivă a standardelor pentru un proces electoral liber și corect, iar nerespectarea măsurilor preventive anti-COVID-19 de către funcționarii electorali poate crea riscuri pentru exercitarea în condiții sigure a votului de către cetățeni. În aceste circumstanțe, facem **apel către instituțiile statului, organele electorale și concurenții electorali să depună eforturi pentru ca votarea să se desfășoare cu respectarea tuturor măsurilor anti-COVID-19, iar în ziua votării să soluționeze operativ toate sesizările și contestațiile privind eventuale încălcări ale procesului de votare.**